

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาวิจัย

รัฐธรรมนูญไทยฉบับปี 40 มาตรา 18 และ 19 กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ภายใต้ราชอาณาจักรไทยที่มีเพียงรัฐเดียว และนำไปสู่พระราชบัญญัติการศึกษาของชาติ มาตรา 22 และ 23 ที่มีเนื้อหาสาระกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงเป็นที่มาของความสนใจองค์ความรู้ในการจัดการศึกษาของรัฐ ความรู้ตามอรรถศาสตร์และความรู้ในชุมชนพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education) ในขณะปัจจุบันที่กำลังมีความรุนแรงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาพื้นที่ภาคใต้โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่รัฐบาลควรให้ความสนใจในการศึกษาปัญหาในพื้นที่ เพราะในอดีตที่ผ่านมานโยบายในการแก้ไขปัญหาของรัฐได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ด้านเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่น ตลอดจนความพยายามกระจายอำนาจตัดสินใจในการพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยกลไกขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ภาคใต้ (นโยบายนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร, การแก้ไขปัญหาชายแดนภาคใต้ , 2547) อย่างไรก็ตามปัญหาสะสมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องทำให้กระบวนการพัฒนาดังกล่าวขาดความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น เนื่องมาจากการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นในเชิงนโยบาย และการพัฒนาทางวัตถุ โดยเฉพาะการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทั้งที่ขาดการพัฒนาในเชิงสังคมซึ่งควรจะเป็นการพัฒนาที่ควบคู่กันไปพร้อมกัน ดังนั้นปัญหาพื้นที่ภาคใต้ในด้านการพัฒนาทางสังคมที่ปรากฏได้ชัดเจนกว่าพื้นที่ภูมิภาคอื่นคือ ปัญหาการจัดการศึกษาของรัฐ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ , 2537,2- 4)

กล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาของรัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังเป็นจุดอ่อนที่สำคัญและขาดการแก้ไขอย่างจริงจัง นโยบายดังกล่าวได้สะท้อนวิถีคิดและยังผลให้เกิดปัญหาในเชิงโครงสร้างอยู่ด้วย ตลอดจนที่มีผลต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนในแง่การต่อต้านอำนาจรัฐจากส่วนกลางและการศึกษาที่รัฐเป็นผู้จัดการเรียนการสอนมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีตราบจนปัจจุบัน ในอีกแง่หนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาสะสมในพื้นที่คือการค้าเงินการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งด้านการศึกษาในระบบที่ล้มเหลวต่อการนำไปใช้ในวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2548 , ประมวลการบรรยายพิเศษ วิถุควัฒนธรรมปัตตานี) ปัญหาบุคลากรทางการศึกษาและการควบคุมกำกับดูแลหลักสูตร จึงทำให้เกิดปัญหาการศึกษาที่ถูกนำไปเป็นช่องทางในการสร้างโอกาสต่อต้านอำนาจรัฐ ดังปรากฏให้เห็นในปัจจุบันทั้งที่รัฐไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วง

เมื่อพิจารณาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อันประกอบด้วยปัตตานี ยะลา นราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากบริบทของสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นคนในพื้นที่ดังกล่าวจึงดำรงวิถีชีวิตในวัฒนธรรมมลายู สิ่งสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยภาคใต้ตอนล่าง ปรากฏให้เห็นทั้งด้านศาสนา ขนบประเพณี ค่านิยม ตลอดจนการศึกษาของชุมชนซึ่งดำรงอยู่ท่ามกลางบริบทของประวัติศาสตร์ความเป็นมาในอดีตที่ยาวนานและลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมมลายูท้องถิ่น การศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล (เรื่องเดิม) เช่นการสืบทอดวัฒนธรรมภาษามลายูท้องถิ่นในโรงเรียนสอนศาสนา ขณะเดียวกันการศึกษาของท้องถิ่นเองยังมีบทบาทในการหล่อหลอมเยาวชนไทยมุสลิมให้ตระหนักความสำคัญของการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ด้วยเหตุนี้การศึกษาของเยาวชนไทยมุสลิมซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคใต้ชายแดน จึงเกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างตอบสนองกับสภาพสังคม วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นอย่างสูง จนกล่าวได้ว่าในแง่นี้การศึกษาของคนท้องถิ่นสะท้อนเอกลักษณ์ด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม (พรพันธุ์ เขมคุณาศัย , 2536 , 73 – 82)

การศึกษาท้องถิ่นดังกล่าวมีส่วนสัมพันธ์กับองค์ความรู้วัฒนธรรมซึ่งในอดีตการศึกษาดั้งเดิมของอิสลาม (Traditional Islamic System) และการศึกษาทางโลก (Secular System) เป็นองค์ความรู้ที่แยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง แต่ต่อมากระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดขึ้นทำให้องค์ความรู้ดั้งเดิมได้มีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วย หมายถึงการเกิดขึ้นตามกระบวนการที่เรียกว่าอิสลามานูวัต (Islamization) ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาองค์ความรู้อิสลามท่ามกลางการดำรงอยู่ในสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรม กระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรากฏในท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ราว สองทศวรรษที่ผ่านมาสะท้อนได้จากระบบการศึกษาดั้งเดิมที่รับวิทยาการดังกล่าวคือ การเกิดขึ้นของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นทางเลือกสำหรับเยาวชน

ชนท้องถิ่น โดยเน้นหลักสูตรท้องถิ่นที่หลอมรวมองค์ความรู้ทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกัน กระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้พัฒนาธรรมศึกษาที่เกิดจากกระบวนการทางสังคมที่เป็นการผสมผสานระหว่างองค์ความรู้ดั้งเดิมและองค์ความรู้ใหม่ท่ามกลางบริบททางสังคม อาทิ การเปิดรับและขยายความรู้สาขาวิทยาการต่างๆ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรของท้องถิ่น และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมหลักการศึกษาคตามความต้องการของชุมชนและรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (42) มาตราที่ 29 บนพื้นฐานองค์ความรู้ชุมชนที่สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน คนในสังคม ตลอดจนการสร้างความรู้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนในฐานะพลเมืองของประเทศ รวมถึงการปลูกฝังความสำนึกการเคารพความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมโดยถือว่าเอกภาพของรัฐไทยสามารถเกิดขึ้นได้บนพื้นฐานของความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น (คณะกรรมการทำงานวิชาการ สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับชาติ , 2542 , 154 – 155) ซึ่งความเป็นจริงดังกล่าวสามารถสะท้อนการยอมรับซึ่งกันและกันในรัฐธรรมนูญของประเทศ และควรเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับการดำเนินการจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ทั้งระดับนโยบาย และในทางปฏิบัติให้เกิดผลอย่างแท้จริง

การวิจัยพัฒนาธรรมศึกษาจึงเป็นการค้นหา ความรู้ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้พัฒนาธรรมศึกษา ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานการศึกษาท้องถิ่นของจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ พ.ศ.2500 จนถึง พ.ศ.2550 นอกจากนี้ยังเป็นการขยายขอบเขตของวิชาความรู้ทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบูรณาการองค์ความรู้ด้านพัฒนาธรรมกับการจัดการศึกษาในเชิงทฤษฎี และประวัติศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการจัดการศึกษาให้แผ่คลุมไปถึงวัฒนธรรมอย่างอื่นๆด้วย เช่น การบูรณาการ การสมานฉันท์ และสันติศึกษา เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เป็นการศึกษาแนวคิดที่มาของพัฒนาธรรมศึกษาในต่างประเทศ อันอาจใช้เป็นกรอบการศึกษาพัฒนาธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เป็นการศึกษาสถานภาพองค์ความรู้การศึกษา และสังคมวัฒนธรรมภายใต้กรอบแนวคิดพัฒนาธรรมศึกษาของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อประมวลเป็นนิยาม ความหมาย พัฒนาธรรมกับการศึกษา พัฒนาการความเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้การศึกษาท้องถิ่นชายแดนภาคใต้
3. เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาธรรมศึกษาการศึกษาและการวิเคราะห์พัฒนาธรรมทางการศึกษา
4. เป็นการศึกษาการบูรณาการแนวคิดพัฒนาธรรมศึกษาสำหรับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาของท้องถิ่น

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล. การศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อประสพและรูปแบบการดำเนินการศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิตและประชาชนใน 3 จังหวัดภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2518.

งานวิจัยเรื่องการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อประสพและรูปแบบการดำเนินการศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิตและประชาชนใน 3 จังหวัดภาคใต้เป็นการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรมใน 3 จังหวัดภาคใต้ การวิจัยได้ให้ข้อมูลที่ชี้ให้เห็นรูปแบบโครงสร้างและลักษณะการศึกษาตลอดจนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ผลการศึกษาคือปัญหาในด้านการเมือง ความไม่สงบในพื้นที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนของท้องถิ่น การสำรวจในช่วง พ.ศ. 2518 ยังทำให้เห็นว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้เผชิญปัญหาความไม่สงบและมีแนวโน้มจะยิ่งรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต อีกทั้งได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโดยให้ทางราชการปรับปรุงการดำเนินงานอย่างเป็นระบบคือการแก้ไขปัญหามุ่งไปพร้อมกัน ในด้านการจัดการศึกษาควรมีการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายโดยให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นทุกด้านทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับควรจัดให้กลมกลืนกับศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของ 3 จังหวัด

ขจักษ์ บุรุษพัฒน์. ไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพรววิทยา, 2519.

การศึกษาเรื่องไทยมุสลิมเป็นการค้นคว้ารวบรวมเบื้องต้นที่สามารถนำมาใช้ในการทำความเข้าใจสภาพสังคมการเมือง ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นภาคใต้ โดยครอบคลุมพื้นที่ปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสศูดด้านการปกครองกล่าวถึงพัฒนาการในสมัยประวัติศาสตร์ของจังหวัดชายแดนดังกล่าวในอดีต ด้านวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา สะท้อนวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะการศึกษาของคนท้องถิ่นที่แนบแน่นกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาอิสลาม ดังกล่าวถึงปอเนาะคือแหล่งเรียนรู้วิชาทางศาสนา และการปฏิบัติตนตามวิถีมุสลิมท้องถิ่นนับเป็นการศึกษามวลชนที่รัฐยังไม่ได้มีบทบาทในการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง

นภค โรจนอุคมศาสตร์. ปัญหาการศึกษาในมณฑลปัตตานี พ.ศ. 2449 – 2474. ปรินญา นินพธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2523.

การวิจัยเรื่องปัญหาการศึกษาในมณฑลปัตตานีพ.ศ. 2449 – 2474 ให้ข้อสรุปว่า การศึกษาโดยการจัดการของรัฐในมณฑลปัตตานีเป็นการดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นดังปรากฏให้เห็นในลักษณะของปฏิกริยาต่อต้านการศึกษาในระบบ ขณะที่คนส่วนใหญ่ยังนิยมส่งบุตรหลานศึกษาในชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีการสอนด้วยภาษามลายู และหลักศาสนา อิสลาม ดังนั้นพื้นฐานการเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์จากงานวิจัยสามารถเป็นข้อมูล ส่วนหนึ่งในการทำความเข้าใจภาพรวมของปัญหาสังคมและการจัดการศึกษาท้องถิ่นในช่วงเวลา ต่อมา

สมโชติ อ๋องสกุล. “ การปกครองมณฑลเทศาภิบาล : มณฑลปัตตานี ” ใน วุฒิชัย มูลศิลป์ และสมโชติ อ๋องสกุล (บก.). **มณฑลเทศาภิบาลวิเคราะห์เปรียบเทียบ.** (เอกสารทางวิชาการของ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย). กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์, 2524 .หน้า 348 – 403.

การศึกษาเรื่องการปกครองมณฑลเทศาภิบาล : มณฑลปัตตานีเป็นการศึกษาข้อมูล ประวัติศาสตร์การปกครองรูปแบบมณฑลเทศาภิบาลแสดงให้เห็นแนวทางการควบคุมหัวเมือง อย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตามปัญหาในพื้นที่ที่จัดได้ว่าเป็นปัญหาสะสมที่สำคัญคือ ปัญหาของการต่อต้านอำนาจรัฐของท้องถิ่นเพื่อความเป็นอิสระภาพตลอดมา ประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นบทเรียนที่รัฐควรทบทวนนโยบายทั้งการปกครอง การศึกษาที่นำไปใช้ในท้องถิ่นในลักษณะของการ คำนึงถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่น ซึ่ง จะนำไปสู่ความรู้สึกและสำนึกในทางการเมือง และสังคมที่มีร่วมกันในฐานะพลเมืองของประเทศ ที่อยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายวัฒนธรรมซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมพื้นที่ภาคใต้ตอน ล่าง

สุรินทร์ พิศสุวรรณ. “ การเมืองการปกครองภาคใต้ ” ใน **จุดสารแลใต้.** กรุงเทพฯ : สยาม สมัย ,2529 หน้า 65 – 100.

การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองภาคใต้เป็นการศึกษาบริบททางการเมืองที่ สะท้อนความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงในภาคใต้ ปัญหาของความขัดแย้งจากนโยบายของรัฐ เป็นผลมาจากข้อผิดพลาดที่รัฐใช้นโยบายกลมกลืนทางวัฒนธรรมโดยขาดการคำนึงถึงวัฒนธรรม ของท้องถิ่นลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์ ศาสนา วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นภาคใต้ ควรจะเป็นประเด็นที่รัฐคำนึงถึงในการดำเนินนโยบายทั้งการเมือง สังคมและการศึกษา และ สาเหตุของการต่อต้านอำนาจรัฐในพื้นที่ที่มีความลึกซึ้งและซับซ้อนจึงเป็นข้อเสนอที่มีความสำคัญใน การทบทวนการศึกษาพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่น การถูกกดขี่ข่มเหง การ ละเลยในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างจริงจัง และความสำนึกในทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของคน ในท้องถิ่นในฐานะพลเมืองของรัฐ

พรพันธุ์ เชมคุณาศัย . “ วรรณคดีของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีคอนโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของรัฐจังหวัดชายแดนใต้ : กลยุทธ์ในการแก้ไข ปัญหา ” วารสารทักษิณคดี ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 มิถุนายน – กันยายน 2536. หน้า 73 – 82.

บทความนี้ได้เสนอแนวคิดในการมองปัญหา ทิศทางที่ควรแก้ไขเกี่ยวกับความไม่สงบในภาคใต้ซึ่งพบว่าปัญหามีที่มาจากความไม่สอดคล้องระหว่างการกำหนดนโยบายกับสภาพสังคมวัฒนธรรมเป็นสำคัญ เช่นกรณีความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างอิสลามและพุทธก่อให้เกิดปัญหาสืบเนื่องหลายประการเช่นปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาด้านศาสนา ปัญหาขบวนการโจรก่อการร้ายเป็นต้น ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาสินค้าแคว้นล้อม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นรัฐควรทบทวนนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ การศึกษา โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

อุทัย คุลเกษม . “ บทบาทของการศึกษากับกระบวนการบูรณาการทางการเมือง : กรณีของชาวมุสลิมเชื้อสายมลายู ” วารสารทักษิณคดี ปีที่3 ฉบับที่ 2 มิถุนายน – กันยายน 2536. หน้า 83- 96.

บทความนี้เป็นการอภิปรายบทบาทข้อจำกัดของการศึกษาในฐานะเครื่องมือของรัฐในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการทางการเมือง การศึกษาชี้ให้เห็นว่ากลไกนี้อาจจะทำให้เกิดปัญหาและมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนภาพที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดที่ว่าการศึกษาสามารถเป็นกลไกที่มีพลังในการบูรณาการทางการเมือง และการผสมผสานทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังอาจนำไปสู่ผลที่ไม่ได้ตั้งใจ ดังนั้นการที่รัฐใช้นโยบายมุ่งเปลี่ยนแปลงลักษณะทางด้านเชื้อชาติจึงทำให้เป็นการดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงท้องถิ่น การต่อต้านวัฒนธรรมจากอำนาจรัฐสู่ท้องถิ่นประการหนึ่งสะท้อนจากองค์ความรู้ท้องถิ่นมีลักษณะแตกต่างหลากหลายในพื้นที่ภาคใต้ และการรุกรานวัฒนธรรมจากการเสริมสร้างบูรณาการทางการเมือง การผสมผสานทางวัฒนธรรมตลอดจนความรู้สึกเป็นชาติในภาคใต้จึงมิได้ประสบความสำเร็จในการสร้างองค์ความรู้เป็นเอกภาพได้

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. **สรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2537** .
 ยะลา : กองนโยบายและแผนศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ อ.เมือง จ. ยะลา , 2537.

เอกสารเรื่องนี้เป็นข้อมูลของภาครัฐที่เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้สะท้อนปัญหาภาคใต้ซึ่งสำคัญด้านปัญหาด้านจิตวิทยา ปัญหาคความไม่สงบ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหาการขาดเอกภาพในการดำเนินการของรัฐ นโยบายของรัฐในการพัฒนาภาคใต้จึงครอบคลุมอย่างเป็นระบบ ในกรณีด้านการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมพบว่าปัญหาหลักคือการศึกษารัฐยังเข้าไปไม่ถึงในการเป็นพื้นฐานทางสังคมของเยาวชนในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากประชา

ชนยังขาดความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา แนวทางหลักของรัฐโดยพื้นฐานการสื่อสารในการพัฒนาทุกด้าน นโยบายหลักที่เน้นเป็นการเริ่มขยายการศึกษาตั้งแต่ระดับเด็กก่อนวัยเรียนจนถึงมัธยมศึกษา การศึกษาวิชาชีพ การสร้างขวัญกำลังใจและสวัสดิการครู รวมทั้งส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม คุณธรรมและจริยธรรมดังนั้นปัญหาปัจจุบันสะท้อนความเข้าใจของนโยบายรัฐในการให้ความสำคัญองค์ความรู้ท้องถิ่นที่หลากหลายวัฒนธรรม

อนันต์ ทิพย์รัตน์ และคณะ. การศึกษาหลากหลายวัฒนธรรมสำหรับประเทศไทย. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พ.ศ. – ส.ศ.) 2543. หน้า 171 – 172.

การศึกษาความหลากหลายวัฒนธรรมสำหรับประเทศไทยเป็นการวิจัยด้านการศึกษาในเชิงสำรวจวิจัยที่ช่วยส่งเสริมคลอบคลุมปัญหาด้านความปรองดอง ความสามัคคีของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มประชาชน นักเรียน จากจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม พอจะประมวลได้ว่า การจัดการศึกษาในพื้นที่ที่มีการยอมรับความแตกต่างทางความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมทั้งในกลุ่มประชาชนและกลุ่มนักเรียน นอกจากนี้สิ่งที่เป็นปัญหาหนึ่งคือความกลัว ความสามัคคีและความไว้วางใจของประชาชนและของนักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามตัวแปรที่นำมาศึกษา

ดังนั้นองค์ความรู้พหุวัฒนธรรมศึกษาท้องถิ่นภาคใต้จึงดำรงอยู่ในบริบทสังคมการเมืองท้องถิ่นด้วย

ปิยนาด นูนาค. นโยบายการปกครองของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้(พ.ศ. 2475 – 2516). กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2546.

การวิจัยเรื่องนี้เป็นกรณีวิเคราะห์นโยบายการปกครองของรัฐที่มีต่อพื้นที่ภาคใต้พบว่ารัฐบาลเองพยายามปรับนโยบายการปกครองในพื้นที่ภาคใต้เพื่อให้เข้าถึงสภาพสังคมท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ดีปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เกิดการดำเนินการที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงก่อให้เกิดการต่อต้านการศึกษาของรัฐขณะที่การศึกษาโดยองค์ความรู้ของท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงเวลาการวิจัยดังกล่าวยังมีลักษณะการดำรงอัตลักษณ์วัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง

อมรวิรัช นาคทรพ. การศึกษาเพื่อสมานฉันท์ทางวัฒนธรรม : ข้อคิดจากมาเลเซีย. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

เอกสารดังกล่าวให้แนวคิดในการศึกษาองค์ความรู้พหุวัฒนธรรมศึกษาที่เกิดจากปัญหาการจัดการของรัฐในส่วนการจัดการศึกษาของประเทศมาเลเซียคือในมาเลเซียปัญหาความหลากหลายวัฒนธรรมไม่ได้ถูกเปลี่ยนให้เป็นพลังทางสังคมแต่กลับถูกทำให้เป็นเครื่องลดทอนพลัง

สังคมซึ่งในสังคมมาเลเซียมีความคล้ายคลึงกับสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้คือมีชาวมุสลิมเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ขณะที่มีชาวมุสลิมต่างเชื้อชาติคืออินเดีย และจีน ปัญหาการปฏิรูปการศึกษาในระดับประถมศึกษาในมาเลเซียคือรัฐยังไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เน้นให้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมมากขึ้น ดังที่เป็นเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาของรัฐตัวอย่างดังกล่าวให้แก่งานการมององค์ความรู้พหุวัฒนธรรมการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยในแง่พหุวัฒนธรรมศึกษามีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมไทยและตระหนักถึงความจริงของการศึกษาชาติส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนไทยต่างเชื้อสายชาติพันธุ์ตลอดจนความสัมพันธ์อันดีต่อประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมโลกอีกด้วย

นิพนธ์ โชะเฮง. การปฏิรูปการศึกษาในโลกมุสลิม อิสลามานุวัตรองค์ความรู้.(บทความวิชาการ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน) <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document9598.html>

บทความดังกล่าวมีแง่มุมของความคิดสะท้อนการอธิบายองค์ความรู้พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ กระแส อิสลามานุวัตรส่งผลต่อองค์ความรู้ในพหุวัฒนธรรมศึกษาของสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยตรงนำมาสู่การผสมผสานระหว่างองค์ความรู้อิสลามและองค์ความรู้สมัยใหม่ ปัจจัยทางสังคมในประวัติศาสตร์อันเป็นที่มายุคแรกคือปฏิสัมพันธ์ของมุสลิมกับชาวไทยพุทธภายใต้รัฐชาติไทยนโยบายรัฐชาติไทยได้พยายามนำแนวทางการพัฒนาสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกมาใช้ในสังคมไทยซึ่งรวมถึงสังคมมุสลิมไทย ทำให้มีการเริ่มปรับเปลี่ยนองค์ความรู้มุสลิมท้องถิ่นต่อการพัฒนา อย่างไรก็ตามการพัฒนาดังกล่าวของท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ต่อระบบการศึกษาของมุสลิมนั้นเป็นไปเพื่อการพัฒนาให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของมุสลิมโดยมีศาสนาอิสลามเป็นวิถีหลักในการประยุกต์ผสมผสานองค์ความรู้ของท้องถิ่น

ประมวล เห่งจันทร์ และสุชาดา จักรพิสุทธ์.การปฏิรูปการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.(บทความวิชาการ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน)

<http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document9631.html>

บทความเรื่องนี้ให้แนวคิดในการมองระบบการศึกษาของสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายของระบบการศึกษา การศึกษาคณะสงฆ์มีการจัดการศึกษาโดยรัฐเพื่อการสร้างแบบแผนการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาชาติตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาองค์ความรู้ของการศึกษาคณะสงฆ์จึงเป็นการปรับตัวการผสมผสานความรู้ทางโลกและความรู้ทางธรรมเข้าด้วยกัน การศึกษาของสงฆ์ในสังคมไทยจึงมีส่วนสะท้อนการดำรงอยู่ของพหุวัฒนธรรมศึกษาอย่างผสมกลมกลืนอันเนื่องมาจากปัจจัย กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและนโยบายทางการเมือง อย่างไรก็ตามการศึกษาศงฆ์ภายใต้ปรัชญาการศึกษาแบบพุทธถูกท้าทายจากความรู้สมัยใหม่ซึ่งเป็นความรู้ทางโลกจึงควรมีการทบทวนการ ปฏิรูประบบการศึกษาของสงฆ์

ปัจจุบันให้กำหนดเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจน เช่น การศึกษาวิชาการสมัยใหม่ในแนวพุทธที่ต้องยึดหลักไตรสิกขา เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องนับได้ว่าองค์ความรู้พุทธวัฒนธรรมศึกษาเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากท้องถิ่นและมีการเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ท้องถิ่นและระดับประเทศ เช่น นโยบายการจัดการศึกษา การปฏิรูประบบการศึกษา นโยบายทางการเมืองการปกครองของรัฐและผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรม การเมืองท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาองค์ความรู้พุทธวัฒนธรรมศึกษาจึงเป็นการทำความเข้าใจที่มาโดยพื้นฐานของฐานรากวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมระดับประเทศและต่างประเทศ พลวัตขององค์ความรู้การศึกษาท้องถิ่นดำรงอยู่ในสังคมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายวัฒนธรรมนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศในปัจจุบันและอนาคต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการศึกษาวิจัยที่มีการขยายขอบเขตความรู้ ปรากฏการณ์ร่วมสมัยในมิติพุทธวัฒนธรรมศึกษาของท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ประเทศไทย
2. เป็นโครงการวิจัยเพื่อแนวทางการพัฒนาให้กับผู้เรียนวิชาชีพครู และผู้จัดการศึกษาท้องถิ่นทั่วไปในการจัดการศึกษาแนวพุทธวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษา
3. เป็นการเผยแพร่ความเข้าใจในการจัดการศึกษาแนวพุทธวัฒนธรรมที่ส่งเสริมแนวความคิดสมานฉันท์อันเป็นการจัดการที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. เป็นข้อมูลทางการศึกษาจากการวิจัยสภาพการศึกษาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่และสามารถประมวลบทเสนอแนะอันเป็นแนวทางการแก้ไขการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับท้องถิ่นภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันและอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากข้อมูล 4 ส่วนคือ

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ข้อมูลเอกสารเป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร นโยบาย การดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสังคมพุทธวัฒนธรรมในช่วง พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2550
2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระแสทัศน์การศึกษาและวัฒนธรรม สังคมภาคใต้จาก บทความ การสัมมนาและงานวิจัย และสื่อประเภทอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

3. การสัมภาษณ์ (Interview Method) และการสนทนากลุ่มแบบธรรมชาติ (Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลการบูรณาการการเรียนการสอนในหลักสูตร ทั้งในระดับประถม มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

4. วิจัยแบบปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) จากผู้สอน และนักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและนักศึกษามหาวิทยาลัยที่นับถือศาสนาอิสลาม พุทธศาสนา และอื่นๆ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาเอกสารการศึกษาในช่วง พ.ศ.2500 ถึง พ.ศ.2550 ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นภาคปัจจุบัน

การประมวลวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารมีแนวทางการดำเนินการวิจัยคือ

1. สํารวจเอกสารรายงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นแนวความคิดพหุนิยมทางการศึกษาซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในและต่างประเทศเพื่อเป็นพื้นฐานในความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม (ระหว่าง พ.ศ.2500 จนถึง พ.ศ. 2550)

2. รวบรวมเอกสารรายงานที่เกี่ยวข้องในประเด็น สถานภาพการจัดการศึกษา สังคม และวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการนำไปเป็นแนวทางการ วิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษาในพื้นที่ที่ทำการวิจัย

3. วิเคราะห์เอกสารเพื่อประมวลการดำเนินการศึกษาในปัจจุบันที่จะนำไปปฏิบัติในอนาคตอันใกล้และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ (4 จังหวัดชายแดนภาคใต้) ในการดำเนินการจัดการศึกษาในพื้นที่

การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ศึกษาจากการสัมภาษณ์ โดยมีแบบสัมภาษณ์ (Interview Schedules) การสนทนากลุ่มแบบธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา ผู้ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาในภาคใต้ การสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาในภาคใต้ และผู้รู้เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา

การปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในกลุ่มผู้ใช้และผลผลิตของหลักสูตร ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา ของนักการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ ในประเด็นเกี่ยวกับการบูรณาการของหลักสูตรในสังคมพหุวัฒนธรรมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การประมวลข้อมูล สัมภาษณ์บุคคล เพื่อสรุปวิเคราะห์ประเด็นที่สำคัญตามลำดับ

การสัมมนากลุ่มย่อย (Focut Group Session) ทางการศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิจัยทางการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิและผลผลิตของหลักสูตร ในสังคมพหุวัฒนธรรมจากมุมมองปัญหาข้อมูลในการศึกษาวิจัย

ประมวลข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการและสัมมนาแนวคิดข้อเสนอ ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำรายงานเนื้อหาและข้อสรุปเบื้องต้น

กรอบแนวคิด ประเด็นการเก็บข้อมูล

ในส่วนของวัตถุประสงค์ของการวิจัย นับจากข้อที่ 1 ซึ่งเป็นเรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวความคิดของพหุวัฒนธรรมศึกษา ประสงค์จะให้ผู้สนใจที่ไม่คุ้นเคยกับแนวความคิดใหม่นี้ทำความรู้จักเกี่ยวกับภาพกว้างและกรอบของการศึกษาโดยรวมเกี่ยวกับ พหุวัฒนธรรม รวมไปถึงวิธีการมองซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการและสมานฉันท์ ในและต่างประเทศ ในส่วนข้อที่ 2 เรื่อง ความเป็นมาและพื้นที่ศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษา ความจริงแล้วมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการการขยายความรู้เบื้องต้นในข้อที่ 1 ให้ลึกลงไปในเรื่องละเอียด โดยมีการนำเสนอถึงความเป็นมาและข้อมูลในพื้นที่ศึกษาของศาสตร์ทางด้านนี้ เพื่อให้เห็นถึงขั้นตอน กำเนิด ของการศึกษาและพหุวัฒนธรรม นับจากแนวคิดเกี่ยวกับหลักพหุวัฒนธรรมของ Banks, J.(1993) ไปจนถึงการรับรู้หลังสมัยใหม่ วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เป็นเรื่องของทัศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมทางการศึกษา ในส่วนนี้ต้องการให้ผู้สนใจศึกษาลึกลงไปในความรู้ของนักวิชาการทางด้านดังกล่าวโดยตรง ด้วยการหยิบยกเอากรอบความคิดและโลกทัศน์ของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมานำเสนอ เพื่อให้เห็นถึงโครงข่ายความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษาอย่างหลากหลาย ทั้งในส่วนที่มีความเห็นสอดคล้อง เพิ่มเติมขยายความรู้ให้กันและกัน รวมไปถึงบางประเด็นที่มีความเห็นแย้งกัน สำหรับในข้อที่ 4 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบูรณาการแนวคิดพหุวัฒนธรรมทางการศึกษาลงในการเรียนการสอนทุกระดับ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออกแบบและใช้หลักสูตรในพหุวัฒนธรรมเหล่านี้อย่างมีความรู้และมีหลักการ โดยพยายามค้นหาข้อมูล ความหมาย และทำความเข้าใจผู้เรียนที่แตกต่างกันไป มีการนำเอาหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ รวมไปถึงการนำเอาหลักการทางด้านวัฒนธรรม และความรู้เรื่องการวิจัยชุมชนมาใช้ในการศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ด้านระยะเวลาเป็นการศึกษาช่วง พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2550 ซึ่งเพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบันในสังคมพหุวัฒนธรรมเริ่มตั้งแต่ทฤษฎีหรือแนวความคิดจากต่างประเทศสู่ประเทศไทย พื้นที่วิจัยเป็นการศึกษาข้อมูลเอกสารทางการศึกษา และการวิจัยภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ นักการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา ปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับนักเรียนระดับ ประถม มัธยมศึกษาที่จบจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา นักเรียนมุสลิมและนักศึกษาทั่วไป ใน จังหวัดปัตตานี สตูล ยะลา และนราธิวาส และนักศึกษาระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นกลุ่มที่เก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก และวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) การศึกษาผลกระทบ

เป็นการศึกษาข้อมูลในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากผลการสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาภาคใต้ และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทุพพลภาพจากสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น มลาญศึกษาในมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน อิสลามศึกษาในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนอกและในพื้นที่

สถานที่เก็บข้อมูล

ส่วนภูมิภาค เก็บข้อมูลภาคใต้ 4 จังหวัดคือปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูลและเก็บข้อมูลส่วนกลางคือ กรุงเทพมหานคร

Prince of Songkla University
Pattani Campus